

Szellemi jelenlétünk a világban

— Önök a külkereskedelem sajátos területén dolgoznak; szellemi terméket — irodalmi és zenei alkotásokat — vásárolnak és ajánlanak. A külföld Artisztus néven ismeri a Szerzői Jogvédő Hivatal nemzetközi főosztályát. Beszéljünk ezúttal a szépirodalmi exportról. Milyen ma a „világpiaci helyzet”? Egyáltalán, a kultúra is csak egy üzletág a többi közt? — kérdeztük Acs Verát, az Artisztus igazgatóhelyettesét.

— Ami a gyakorlati munkát, a szerződések létrehozását illeti, természetesen üzletet kötünk, hiszen szerzőink a nemzetközi szokásoknak megfelelő honoráriumért engedik át műveiket a külföldnek, és mi az ő jogait védjük. De az Artisztus, mint nemzetközi ügynökség, önálló piacutatást is végez, s ezt elsősorban nem az anyagiak miatt teszi. Rendszerez szellemi jelenlétünk a világban — ez a cél. Munkánkat lényegében igen eltérő feltételek mellett végezzük, mert a szocialista országokban partnereink szándékait hozzánk hasonlóan, kultúrpolitikai elvek határozzák meg, míg a tőkés államok magánkézben levő kiadóit, színházait, vagy akár tévé- és rádiótársaságait egyértelműen üzleti szempontok vezetik. Amikor tehát a „piaci helyzetről” beszélünk, ezt nyomatékkal kell hangsúlyoznunk, különösen most, hogy a nyugati gazdasági visszaesés, például a könyvkiadásban is éreztette hatását. Csökkent a vásárlási kedv, a kisebb cégek vagy feadták önállóságukat, vagy a bestsellerekre és a lektúrra specializálódtak. Még a nagy kiadók is felhagynak mostanában a hosszú távú szépirodalmi programokkal, igyekeznek a divatot követni. Krúdytól például egy osztrák kiadó már megjelentette a Vörös postakocsit és a Szindbád utazását, de a kedvező kritika sem hozta meg azt a hasznot, ami biztosan elvárható egy kommersz kiadványtól. A cég a jelenlegi helyzetben még a szolid sikert sem tudja vállalni, tehát

elállt a további Krúdy-kötetekről.

— Az utóbbi években sokan és sokat irtak a lapokban arról, remélhetjük-e a magyar irodalom értékeinek méltó átöröszését az európai szellemi életben. Eszerint viszont a körülmények aligha kedvezőek.

— Ezt nem mondhatnám. Mint ahogy az áttörés kifejezést sem tartom szerencsésnek. Helyette a már említett jelenlétet ajánlom. Mert a világnyelveken születő irodalmak mellett számunkra ez a realitás. De félreértés ne essék: állandóan jelen lenni műveinkkel a különböző kulturális „csatornák” kínálatában — ez nem kevés, s ezért sokat kell tennünk. Több nyelvű bullettinet adunk ki a velünk kapcsolatban álló ügynökségek tájékoztatására, napra készen igyekszünk megismerni partnereink helyzetét, érdeklődési körét, s olvasópéldányokkal látjuk el mindazokat, akikre számíthatunk a magyar kultúra terjesztésében külföldön. Természetesen a szocialista országok szakembereivel sokkal kiegyensúlyozottabb az együttműködés, hiszen ők rendszeresen figyelik, kutatják a mi újabb termésünket, klasszikusainkat pedig tervszerűen jelentetik meg.

— Az imént utalt a világnyelvek előnyére. Számunkra valóban olyan áthághatatlan akadály nyelvi elszigeteltségünk, mint régóta hisszük?

— Azt hiszem, a közfelfogás ezt eltúlozza. Ma már elmondhatjuk, hogy líránkról tudnak a világban; Petőfi, József Attila, Radnóti, Illyés, Pilinszky, Weöres és mások számos angol német és francia nyelvű antológiában jelentek meg, de önálló kiadvány is napvilágot látott. A szovjet kiadók 15 kötetes magyar szépirodalmi kiskönyvtár kiadását kezdték meg, és a cseh, a szlovák, valamint lengyel közönség is egyre több szerzőnket ismerheti meg. Prózáknak szintén

rangja van számos országban. Móricz, Kosztolányi, Németh mellett a maiak közül például Déry, Fejes, Hernádi, Szabó Magda, Karinthy Ferenc jelenik meg leggyakrabban. Újabbán Skandináviában és Japánban is. Mindezek ellenére természetesen vannak bizonyos gondjaink.

— Mind több hírt kapunk drámáink nemzetközi elismeréséről. Már-már úgy tűnik, mindenhol játszanak magyar darabot...

— Kétségtelen, hogy a kortárs drámairodalom tapasztalható apályra idején nálunk a közelmúltban olyan színvonalú művek születtek, amelyek iránt a világ minden táján érdeklődnek. Elsősorban Örkény, Hubay, Szakonyi, Maróti, Déry művei ezek — a Tóték például nemrég Amerikába, az Adáshiba pedig Törökországra is eljutott már —, s ehhez hozzásegítettek a hazai előadások, amelyeket megtekinthetnek a külföldi szakemberek. Sokat köszönhetnek szerzőink a szocialista országokban megrendezésre kerülő magyar színházi napoknak. A Szovietunióba és az NDK-ba így került ki és aratot! sikert több jelentős színpadi mű.

— Végül, megítélés szerint, növelhető-e szellemi jelenlétünk a világban, tekintettel arra is, hogy a lehetőségek nem mindenütt azonosak?

— Ahogy mondja, ezeket a különbségeket nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Nyugat-Európában az eddiginél sokkal intenzívebb ajánlási tevékenység szükséges akár jelenlegi eredményeink fenntartásához is. A szocialista országok bizonyára egyre fokozódó érdeklődést mutatnak a magyar művek iránt, s reméljük, hogy különböző égtájakon újabb kapcsolataink is alakulnak. Portugáliával például biztatóak a tárgyalások. S nem utolsósorban, szinte még beláthatatlan jelentőségű a fejlődő országokban tapasztalható érdeklődés irodalmunk iránt.

Mészáros Tamás